

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

**Metodika a vzdělávací podpora ke zvýšení digitální gramotnosti
vymezených cílových skupin (osoby s nízkou úrovní DG a osoby
digitálně vyloučené či ohrožené digitálním vyloučením) v další
komunikaci za využití digitálních nástrojů pedagogickými
pracovníky na středních a základních školách v České republice**

Metodika a vzdělávací podpora ke zvýšení digitální gramotnosti vymezených cílových skupin (osoby s nízkou úrovní DG a osoby digitálně vyloučené či ohrožené digitálním vyloučením) v další komunikaci za využití digitálních nástrojů pedagogickými pracovníky na středních a základních školách v České republice

Název projektu:	Rozvoj systémové podpory digitální gramotnosti
Registrační číslo projektu:	CZ.03.1.54/0.0/0.0/16_020/0005634
Publikováno:	srpen 2020
Autoři:	Ing. Mgr. Alžběta Kubcová Vitoulová PaedDr. Eva Valášková Vincejová, Ph.D.
Grafická úprava:	Anna Lhoťanová

Výstup KA 01 č. 6 a opatření SDG 2020 č. 3.5 a 4.2: Analýza stávajících komunitně orientovaných elektronických služeb včetně identifikace možností navázání těchto (a dalších nově vzniklých) služeb na již existující nedigitální služby a analýzy existujících mezigeneračních programů.

Toto dílo Metodika a vzdělávací podpora ke zvýšení digitální gramotnosti vymezených cílových skupin (osoby s nízkou úrovní DG a osoby digitálně vyloučené či ohrožené digitálním vyloučením) v další komunikaci za využití digitálních nástrojů pedagogickými pracovníky na středních a základních školách v České republice je licencováno pod licencí Creative Commons Uveďte původ 3.0 Česká republika.

Licenční podmínky navštivte na adrese <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/cz/>.

Obsah

O metodice	3
Cíl metodiky	3
1. Digitální vyloučení.....	4
1.1. Definice digitálního vyloučení	4
2. Digitální gramotnost	5
2.1. Definice digitální gramotnosti	5
3. Bezpečný pohyb v digitálním světě.....	7
3.1. Rizika na internetu.....	7
3.2. Rady pro bezpečné chování.....	10
4. Skupina děti a mladiství	13
4.1. Specifika dětí a mladistvých	13
4.2. Jak pracovat s dětmi a mladistvými.....	14
4.3. Jak na sociální síť a rizika dětí a mladistvých.....	15
4.4. Další informace a pomoc.....	19
5. Skupina senioři.....	21
5.1. Specifika seniorů	21
5.2. Jak pracovat se seniory	22
5.3. Digitalizace pro stárnoucí generaci	24
6. Skupina nezaměstnaní.....	26
6.1. Úvodní rozhovor	26
6.2. Dotazník	26
6.3. Navržená opatření a podpora UoZ.....	27

1. Úvod

Projekt Rozvoj systémové podpory digitální gramotnosti (zkráceně DigiStrategie 2020) navazuje na vládní schválení Strategie digitální gramotnosti ČR na období 2015 – 2020 (dále Strategie). Strategie vznikla se záměrem zvýšit digitální gramotnost všech občanů ČR formou plnění opatření Akčního plánu Strategie včetně podpory dalšího vzdělávání v procesu celoživotního učení.

Implementace Strategie, což je jedním ze stěžejních úkolů projektu, má vytvořit pro cílovou skupinu (MPSV, MŠMT, ÚP ČR, NPI, ale také zaměstnavatele a zaměstnance, sociální partnery a poskytovatele vzdělávání) podpůrné materiály ve formě analýz a metodických dokumentů, které zvýší efektivitu a dostupnost dalšího vzdělávání v oblasti digitální gramotnosti.

Zástupcům cílových skupin i běžným uživatelům usnadňuje orientaci v tématech digitálních technologií a výstupy projektu jsou tvořeny s ohledem na jejich využitelnost v běžném i profesním životě.

2. Cíl

Cílem tohoto materiálu je na základě zpracovaných analýz (Analýza digitálního vyloučení, Analýza používaných digitálních nástrojů komunikace na středních a základních školách v ČR a dalších souvisejících analýz) vytvořit metodiky a vzdělávací podpory ke zvýšení digitální gramotnosti vymezených cílových skupin. Hlavním cílem však není poskytnout technický popis jednotlivých technologií nebo pojmů, nýbrž analyzovat prostředí v rozsahu odpovídajícím požadavkům za účelem zlepšení dostupnosti digitálního vzdělávání.

3. Vymezení a charakteristika cílových skupin

3.1. Analýza FDV

Analýza digitálního vyloučení byla vypracována pracovní skupinou projektu Rozvoj systémové podpory digitální gramotnosti (zkráceně DigiStrategie 2020) Fondu dalšího vzdělávání, s.r.o. Jejím účelem je s využitím existujících dat MML-TGI prozkoumat, kolik lidí trpí digitálním vyloučením či je digitálním vyloučením ohroženo (tj. používají internet, ale omezeně či neproduktivně z hlediska rozšiřování výše uvedených kompetencí či kapitálů). Hlavním cílem této analýzy je nalézt typické segmenty digitálně vyloučených osob a osob ohrožených digitálním vyloučením, na které by se mimo jiné mohla zaměřovat veřejná politika. Jistým omezením studie je, že využívaná data MML-TGI nejsou zaměřena přímo na problém digitálního vyloučení (ačkoli obsahují řadu souvisejících otázek) a jako populační reprezentativní studie nepostihují velmi specifické skupiny vyloučených osob (např. osoby se zdravotním handicapem, obyvatelé sociálně vyloučených oblastí apod.).

3.2. Definice digitálního vyloučení

Jako digitálně vyloučení jsou označeni ti, kteří v posledním roce nepoužili Internet a zároveň uvádějí, že nemají žádné znalosti práce s počítačem.

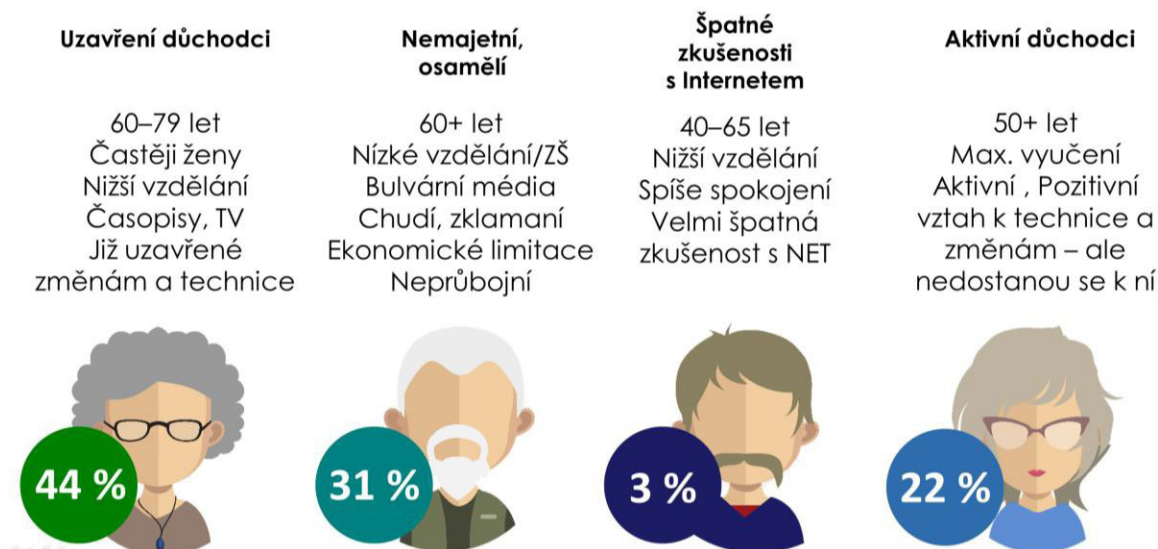
Ohrožení digitálním vyloučením jsou pak ti, kteří splňují jen jednu z podmínek digitálního vyloučení a dále, kteří sice mají alespoň částečné znalosti práce s počítačem, ale Internet nevyužili v posledních dvou měsících, případně jej nevyžívají jako informační a komunikační kanál nebo nepoužívají služby jako je internetové bankovníctví, online nakupování atd.

3.3. Segmentace digitálně vyloučených a ohrožených digitálním vyloučením

Účelem této segmentace je typologie a zjednodušení prostoru, abychom se o typech digitálně vyloučených/ohrožených mohli snáze bavit. Proto názvy segmentů obsahují sémanticky výrazným způsobem klíčové vlastnosti (například manuální práce, velká konzumace TV apod.). Vždy jde o segmenty/typy v rámci skupiny digitálně vyloučených či ohrožených – např. jedním ze segmentů lidí ohrožených digitálním vyloučením jsou „Rodiče z maloměst“, což však neznamená, že všichni ani většina rodičů z malých obcí a měst jsou ohrožení digitálním vyloučením.

3.4. Digitálně vyloučení

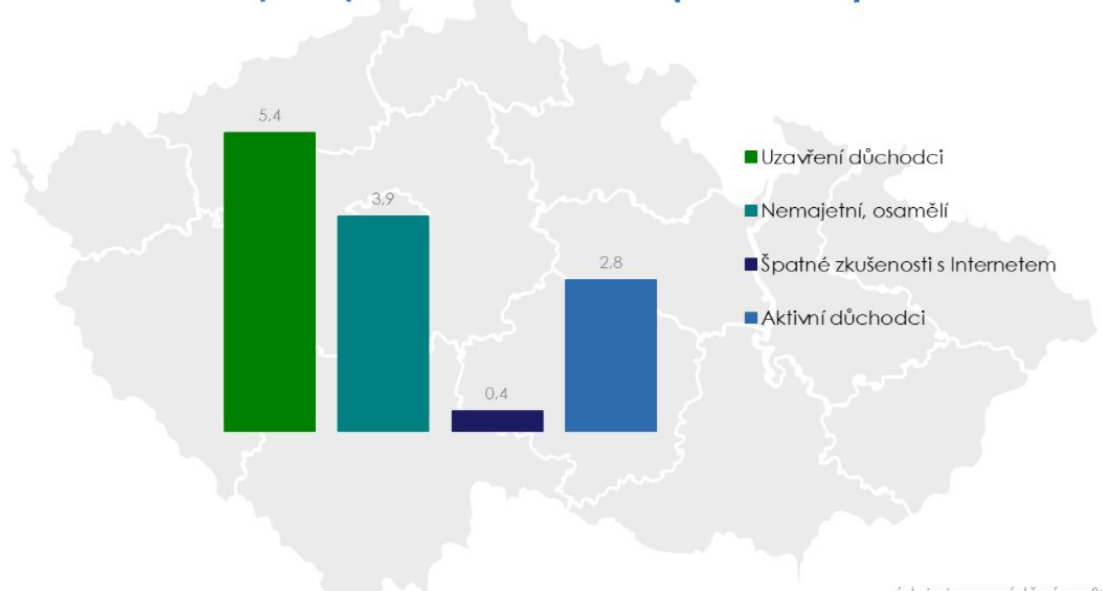
Největším ze čtyř definovaných segmentů digitálně vyloučených jsou „Uzavření důchodci“ (44 % digitálně vyloučených) následovaní „Nemajetnými, osamělými“ (31 %) a „Aktivními důchodci“ (22 %). Důvodem pro zařazení segmentu „Špatné zkušenosti s Internetem“, který zahrnuje jen tři procenta digitálně vyloučených, je jeho velká stabilita napříč různými specifikacemi shlukové analýzy.

Obrázek 1: Digitálně vyloučení - 4 nejčastější segmenty populace

V cílové skupině analýzy, tedy v populaci ČR ve věku 15 až 79 let, tvoří „Uzavření důchodci“ 5,4 %, „Nemajetní, osamělí“ zaujímají 3,9 % populace, nejmenší segment „Špatné zkušenosti s Internetem“ dosahuje velikosti 0,4 % cílové skupiny a „Aktivní důchodci“ jsou segmentem o velikosti 2,8 %.

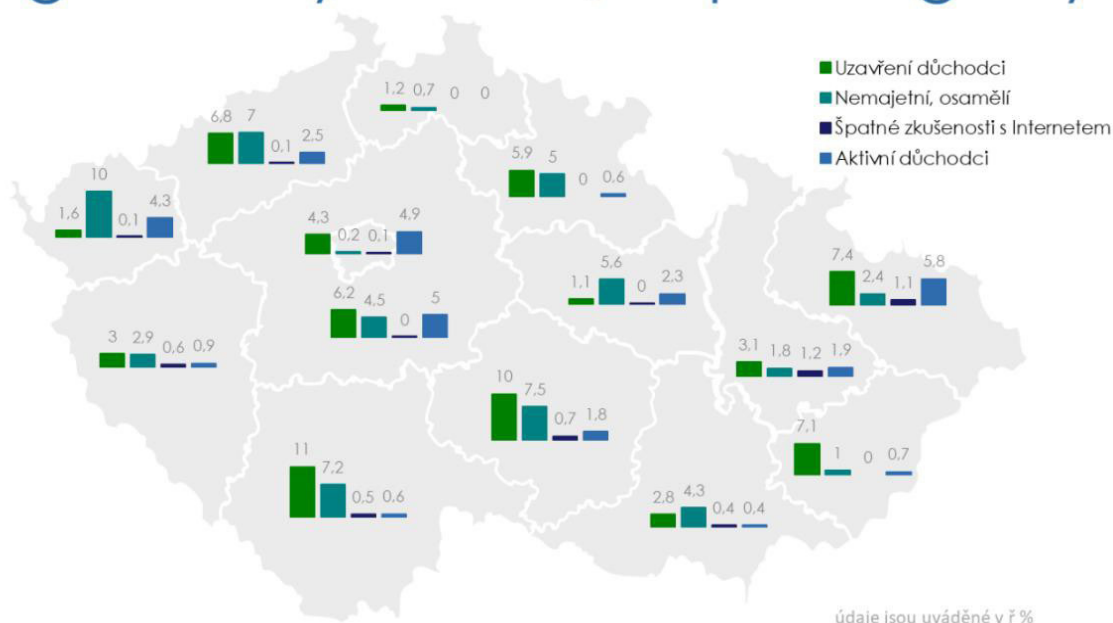
Digitálně vyloučení, zastoupení v populaci ČR (15-79)

Obrázek 2: Digitálně vyloučení – zastoupení v populaci ČR ve věkové skupině 15 až 79 let

Mapa digitálně vyloučených napříč regiony udává, kolik procent obyvatel daného kraje spadá do každého shluku. Vidíme tak například, že 10 % z Karlovarského a 7 % z Ústeckého kraje (tedy krajů, které patří mezi nejvíce postižené sociálním vyloučením) tvoří segment „Nemajetných a osamělých“. V rurálních krajích (Vysočina, Jihočeský, Zlínský) je zase vysoké zastoupení „Uzavřených důchodců“ (senioři uzavření novinkám).

Digitálně vyloučení, napříč regiony

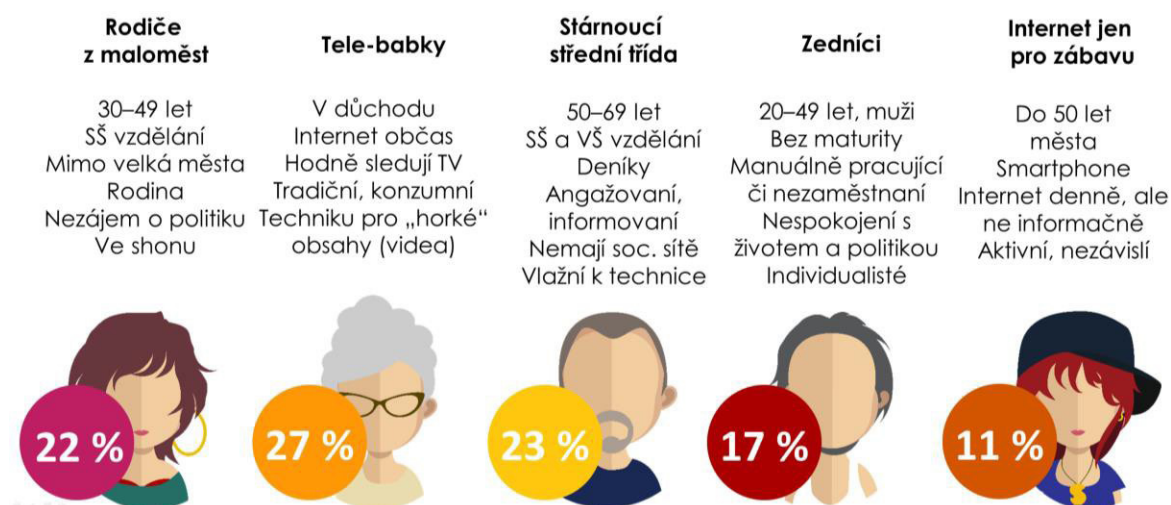

Obrázek 3: Digitálně vyloučení v ČR dle krajů

3.5. Ohrožení digitálním vyloučením

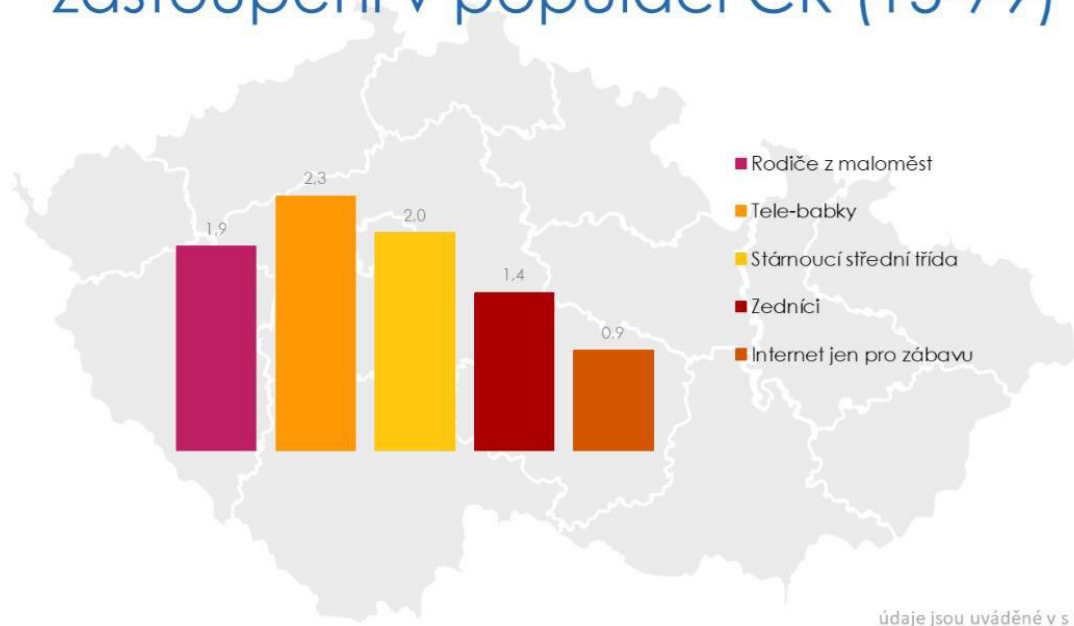
Zastoupení pěti segmentů ohrožených digitálním vyloučením je o poznání rovnoměrnější, než je tomu u digitálně vyloučených. Jen mírně přes čtvrtinu ohrožených digitálním vyloučením tvoří největší segment nazvaný „Tele-babky“, následuje „Stárnoucí střední třída“ (23 %) a „Rodiče z maloměst“ (22 %). Méně početné jsou poté segmenty „Zedníků“ (17 %) a osob, které užívají „Internet jen pro zábavu“ (11 %).

Okolo dvou procent populace ČR ve věku 15 až 79 let tvoří hned tři shluky ohrožených digitálním vyloučením: „Rodiče z maloměst“ (1,9 %), „Tele-babky“ (2,3 %) a „Stárnoucí střední třída“ (2 %). Zedníci pak tvoří 1,4 % cílové skupiny a Internet jen pro zábavu zahrnuje přibližně 0,9 % populace.

Obrázek 4: Ohrožení digitálním vyloučením – 5 nejčastějších segmentů populace

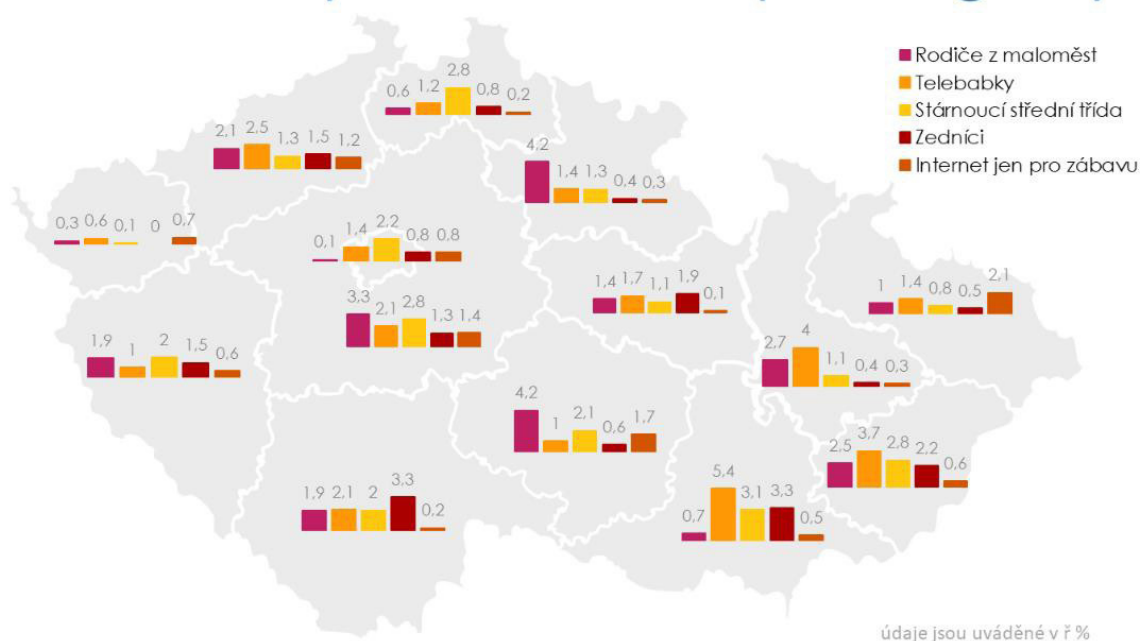
Ohrožení digitálním vyloučením, zastoupení v populaci ČR (15-79)

Obrázek 5: Ohrožení digitálním vyloučením – zastoupení v populaci ČR ve věku 15 až 79 let

Následující mapa ukazuje zastoupení segmentů osob ohrožených digitálním vyloučením v jednotlivých krajích. Lze si například všimnout vysokého zastoupení segmentu „Rodiče z maloměst“ v rurální Vysočině (4,2 % obyvatel) a Středočeském kraji (3,3 %), či toho, že zřejmě největším segmentem digitálně ohrožených lidí v Praze je „Stárnoucí střední třída“(2,2 %).

Ohrožení vyloučením, napříč regiony

Obrázek 6: Ohrožení digitálním vyloučením – dle krajů

4. Východiska

Na základě analýzy digitálního vyloučení, která tvoří přímou součást tohoto dokumentu, jsou odvozeny některé strategie, postupy, cíle, nástroje i metodika k posílení role digitálních technologií k potencionálnímu zvýšení sociálního kapitálu jednotlivých ohrožených skupin. Přesto hned na počátku je třeba konstatovat, že jde v mnohém spíše o teoretická východiska, protože reálné využití technologií v občanském životě je v první řadě odvozeno od jejich implementace do běžného života, její dostupnosti, ale také od postojů jednotlivců, potažmo skupin k nim. Postoje jednotlivce lze ovlivňovat velmi obtížně, už vzhledem k tomu, že podstatou demokracie je osobní svoboda, která i zde předurčuje chování občana v určeném prostředí.

Z uvedeného hlediska je také stanovení hranice pro zařazení jedince do příslušné skupiny, a tedy i definice cílové skupiny problematické. Volba nevyužívat například elektronické bankovníctví by neměla být parametrem ohroženosti, protože tato služba spíše představuje možnost volby, nikoli nezbytnou nutnost ve smyslu využívání digitálních technologií.

Z hlediska sociálního kapitálu je pak nutno pečlivě zkoumat následující kategorie u ohrožených skupin, protože právě zde docházíme k mnoha zjištěním, které limitují možnosti jejich ovlivnění, díky věku, zdravotnímu stavu a dalším parametrům. Těmito oblastmi z hlediska sociálního kapitálu převážně jsou:

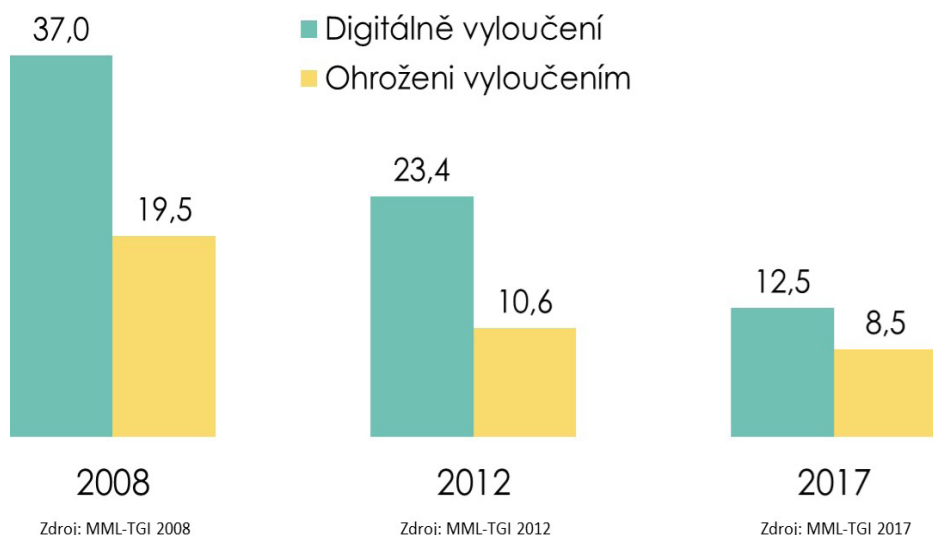
- finanční příjmy a pracovní uplatnění,
- kulturní kapitál (kompetence a uplatnitelnost v budoucnosti),
- sociální kapitál (množství produktivních kontaktů a vazeb),
- trávení volného času i schopnost orientovat se a účinně participovat a vyjadřovat se k chodu společnosti.

Nesmíme ale také zapomínat, že vzdělávání zvláště u seniorů má své obecné cíle, které můžeme shrnout třeba takto:

- vzdělávací: získávání poznatků, informací, zkušeností,
- kulturně-kultivační: rozvoj osobnosti v oblastech uměleckých, kulturních a pohybových,
- sociálně--psychologické: oblast sociálních vztahů, psychického rozvoje, cílená aktivita,
- preventivní: opatření vedoucí k pozitivnímu ovlivnění průběhu stáří a stárnutí,
- anticipační: pozitivní připravenost na změny ve stylu života, hlavně při odchodu do důchodu
- rehabilitační: znovuoobnovování a udržování fyzických a duševních sil, příprava pro další existenci,
- posilovací (stimulační, kultivační): rozvoj a kultivace zájmů, potřeb a schopností,
- kompenzační: vzdělávací aktivity kompenzují úbytek sociálních kontaktů,
- aktivizační: začlenění se do současné společnosti,
- komunikační: komunikace s okolím a tak i s celou společností;
- relaxační: plnohodnotné trávení volného času vedoucí k vnitřní harmonii člověka,
- mezigenerační porozumění: orientuje se na prevenci, ale i řešení mezigeneračního napětí.¹

¹ <https://www.mezi-seniory.cz/1-vzdelani-senioru/>

Ve všech těchto oblastech technologie mohou sehrát významnou vzdělávací roli. Jak také vyplývá z uvedených skutečností, rozhodujícím prvkem pro stupeň života s digitálními technologiemi, jsou vnitřní postoje jednotlivce. Nemůžeme dnes jednoznačně, a to vyplývá, i z předloženého výzkumu, konstatovat, že rozhodujícím faktorem je nedostupnost technologií jako taková. I u skupin s vysokou mírou ohrožení není vlastnictví ICT žádnou výjimkou, její smysluplné využití je spíše otázkou motivací. Tento moment je koneckonců potvrzen i prokazatelným poklesem míry ohrožení v průběhu času, což výzkum jednoznačně doložil.

Obrázek 7: Vývoj podílu digitálně vyloučených osob v populaci a osob ohrožených digitálním vyloučením

O nic méně podstatným parametrem při hledání strategií snižování digital divide je také skutečnost, jak jsou jednotlivé skupiny charakterizovány. Z mého hlediska je vymezení ohrožených skupin poměrně nevyvážené, protože jsou navzájem porovnávány nesrovnatelné charakteristiky. Zcela určitě ve skupinách najdeme poměrně velké průniky. Každá cílová skupina, která je popsána jako ohrožená, je definována poměrně jinak, ať již je to podle zvyklostí („Tele-babky“) či zaměstnání („Zedníci“) apod. To koneckonců konstatuje i charakteristika vlastního výzkumu. Popisy jsou tedy otevřené, poměrně vágní a je tedy relativně složité navrhnout různorodé strategie k překonání některých překážek dané oblasti. I z hlediska sociálního kapitálu jde o skupiny značně různorodé, některé z nich díky svým životním charakteristikám značně uzavřené a velmi obtížně ovlivnitelné. K této problematice se vrátíme u jednotlivých cílových skupin.

Je také zřejmé, že rozhodující míru v překonávání digitální propasti musí sehrát společnost se svými vzdělávacími, sociálními a veřejnými prostředky, protože rozvoj sociálního kapitálu u jednotlivých skupin nelze dosáhnout pouze přirozenými vývojem bez jistých klíčových intervencí. K tomu musí sloužit nejen prostředky osvěty (kampaně), ale především pravidelná denní činnost v ohrožených komunitách formou osobní intervence s podporou digitálních nástrojů. Z tohoto hlediska se tedy rozvoj metodik pro tuto oblast jeví jako jeden z podstatných rysů strategie digitálního vzdělávání.

V podmínkách české společnosti dosud nebyly plošně zavedeny jakékoli standardy měřitelnosti míry digitálních kompetencí jako takových. Proto jsou charakteristiky ohrožených skupin tak otevřené, protože je velmi obtížné definovat, co je a co není nezbytná dovednost pro život a řekněme společenské, když ne pracovní uplatnění.

Z tohoto pohledu je tedy nezbytná součinnost těchto metodik na model DigComp 2.0, který je řešen souběžně s tímto projektem pod názvem **Rozvoj systému dalšího vzdělávání**

zaměstnavatelů a zaměstnanců v oblasti digitálních kompetencí

Projekt realizuje Fond dalšího vzdělávání, státní příspěvková organizace Ministerstva práce a sociálních věcí. Je financován pomocí ESF prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu ČR. Registrační číslo projektu: CZ.03.1.54/0.0/0.0/15_020/0007851

Originální dokument je publikován na webu Joint Research Centre na adrese [http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_\(online\).pdf](http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_(online).pdf). Pracovní verzi přeložili O. Neumajer a D. Růžicková. Dokument je uveden v příloze.

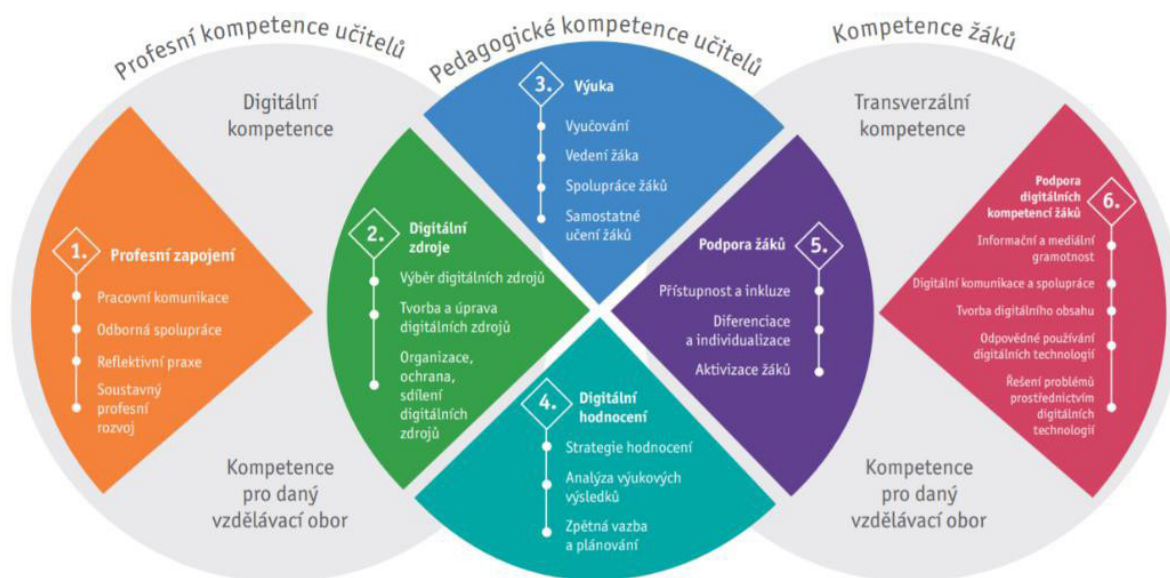
V rámci uvedeného projektu vzniká referenční rámec občana ve zjednodušené podobě, který bude možno využít právě k přesnějšímu mapování jednotlivých skupin a cílenému stanovení strategií pro jednotlivce či skupinu v jednotlivých regionech České republiky. Tento nástroj byl pilotován v měsíci květnu 2018, proto v tomto dokumentu vycházíme z jeho obecných tezí v původním rozsahu a podle překladu uvedených autorů.

Uvedený evaluační (sebeevaluační nástroj) podobně jako Kompetenční model učitele (http://helen.nidv.cz/experty/dotazniky/dotazniky_icdv.php?id_dotazniku=41/) může vytvořit základní představu o míře příslušných digitálních kompetencí u jednotlivců s praktickým návrhem na intervenci individuální, skupinovou v lokálním, regionálním či národním rozsahu. Tento nástroj je koncipován jako jednoduché sebehodnocení jednotlivých činností učitele umožňující následné porovnání s vlastní školou, školami v regionu i celkově. Modul je dostupný na uvedené adrese a je poměrně hojně využíván právě pro prvotní posouzení míry digitálních kompetencí. V přesahu pak tento model může definovat i regionální srovnávací analýzu.

V současné době Národní pedagogický institut (NPI) pracuje na obsáhlejší a podstatně přesnějším modelu, jehož popis pro účely tohoto projektu představoval nadbytečné informace.

<http://www.nuv.cz/p-kap/rozvoj-ict-kompetenci>

<http://ondrej.neumajer.cz/ramce-digitalnich-kompetenci-ucitele/>

Obrázek 8: Souvislost profesní kompetence učitelů, pedagogické kompetence učitelů a získané kompetence žáků

5. Principy

Podstata vzdělávání ve všech sociálních skupinách je v zásadě stejná – ovlivnění postojů studentů k případné změně chování, vytváření odpovídajících kompetencí, které umožní jejich budoucí uplatnění. Ovlivnění chování skupin ohrožených digitálním vyloučením musí být zaměřeno právě na uvedené okolnosti. Obecně zde platí zákon minima, o úspěchu celé koncepce rozhoduje onen prvek, který se realizuje v minimu. Jakékoli opominutí v jednom z principů má za následek nenaplnění cílů celé koncepce.

Dá se říci, že v chování skupin můžeme rozlišit tři kategorie základních prvků sociálního chování:

- Adaptivní chování jedince či příslušníků sociální skupiny funguje tehdy, kdy její členové mají odpovídající sociální, zdravotní a intelektovou kapacitu vnímat změny prostředí, a jsou schopni se do jisté míry těmto změnám přizpůsobovat. Ačkoli míra přizpůsobení nebude u ohrožených skupin plně využita (zdravotní důvody, věk, finanční situace) jsou u těchto jedinců podmínky pro smysluplné využívání digitálních technologií v zásadě velmi dobré.
- Druhou skupinou jsou pak ti, kteří se chovají rizikově nebo jsou zvýšenému riziku vystaveni. Většinou zde chybí vědomí hranic, ať již z různorodých důvodů, a zde je třeba především nastavit preventivní typy chování tak, aby nedocházelo k vlastnímu ohrožení životních zájmů dané skupiny.
- Do třetí skupiny (ta v našem případě není zahrnuta v daném průzkumu) patří ti, kteří nemohou své situace samostatně řešit, ale kteří mohou být vystaveni specifickým rizikům. Navzdory systémové péči je nutno i u této skupiny (například mentálně postižení dospělí v dospělosti) přijmout takové vzdělávací postupy, aby byla zachována přinejmenším jejich integrita. Typickým příkladem může být ochrana osob mentálně postižených v běžném životě, kdy jsou vystaveni celé řadě negativních podnětů z vnějšího prostředí, i online.²

Intervenční metody jsou v celé šíři problémů odvozeny od sociální pedagogiky. Z uvedeného hlediska je u všech cílových skupin nutno využít obecného modelu sociální pedagogiky, který volně adaptujeme podle Skarupské (2016).³

- Prvotním krokem pro navození nutných změn v chování je nastolení důvěry mezi partnery, digitálním kontaktem včetně přijímání vhodné autority. Role rádce či digitálního průvodce je prvotním a základním prvkem úspěšné realizace intervence, aniž bychom rozlišovali jedince či skupinu.
- Na základě definovaných kompetencí (model digitálních kompetencí občana) lze určit typ chování, normy, pravidla a částečně i motivace. Na základě příkladů dobré praxe můžeme v určitém množství případů dosáhnout jisté míry zlepšení.
- Stanovení reálných cílů v časovém horizontu vede k vzhledu jedince či skupiny, k přijetí požadovaných změn a osvojení si očekávaného chování. Podobný plán cílů by měl mít ověřitelnou formu, například specifickým výstupem, ale bez jakékoli formy shazování, očerňování či snižování důstojnosti. Pokud nelze dodržet stanovené cíle, je dobré je překodifikovat společně.

² http://soced.cz/wp-content/uploads/2016/04/STUDIE-SocEd_Vybran%C3%A9-metody-intervence-vhodn%C3%A9-pro-pr%C3%A1ci.pdf

³ http://soced.cz/wp-content/uploads/2016/04/STUDIE-SocEd_Vybran%C3%A9-metody-intervence-vhodn%C3%A9-pro-pr%C3%A1ci.pdf

6. Znalost potřeb vybraných skupin obyvatelstva

Jak vyplývá z předchozích odstavců, rozhodující pro smysluplné nastavení vzdělávacích příležitostí je znalost potřeb cílových skupin. Jejich mapování prostřednictvím referenčního rámce DigiComp v úzké součinnosti se školami a dalšími vzdělávacími institucemi by mohlo přispět k přesnému zacílení následujících forem vzdělávání. Po pilotáži referenčního nástroje a jeho zavedení do praxe, by bylo možno obecné posouzení kompetencí občana řešit ve dvou úrovních:

- Individuálně nabídkou technické služby prostřednictvím elektronické služby
- Individuálně ve prospěch klienta – občana prostřednictvím kontaktních bodů – osob konzultantů (DigiPoint) zřízeném ve školách, obcích, knihovnách, neziskových organizacích. Základním rysem činnosti těchto pointů by byla individualizace vzdělávání, zpřístupňování služeb a užší zapojení občanů do služeb e-governmentu.

Bez systémového využití lidských zdrojů v této kategorii by ale jakékoli zjišťování reálných potřeb bylo neefektivní. Proto bude nutné vytvořit podpůrný systém těchto služeb prostřednictvím sociálních programů.

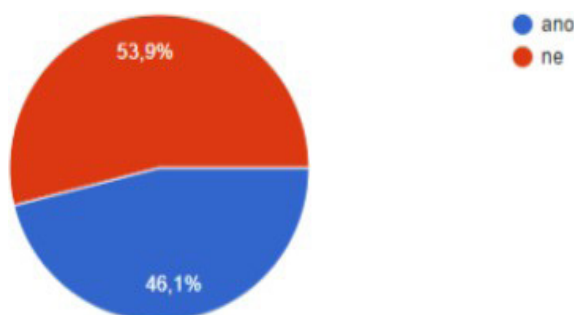
Podrobná definice takového kontaktního bodu je uvedena dále. Dále bude uveden i systém možné podpory formou sociálních programů.

6.1. Dostupnost technologií

Prvotním faktorem je samozřejmě dostupnost technologií i lidských zdrojů. Jak vyplývá z průzkumu, není nedostatek technologií rozhodujícím faktorem pro jejich omezené použití, tím je spíše neznalost způsobů práce s nimi, ale také neznalost či neochota ohrožených skupin měnit své postoje, postupy, návyky a způsoby práce či života.

V České republice je velmi hustá síť škol, sociálních služeb, neziskových organizací, kde jsou informační technologie běžnou součástí jejich pracovních postupů. Ve vazbě na překonávání digitální propasti však má celý systém značné rezervy, a to z různých důvodů. Nabídka vzdělávacích příležitostí pro ohrožené skupiny nepochybně existuje, není však žádným způsobem koordinována, není běžně dostupná, a většinou se ani k cílové skupině nedostane.

Typickým příkladem jsou třídy s digitálními technologiemi ve školách. V průzkumu NPI (duben 2019) se ukázalo, že 53 % škol podle regionů využívá tyto veřejné zdroje pouze k vlastní výuce žáků či studentů, a nevyužívá tyto prostředky pro další vzdělávání, tedy i ve smyslu obecné kultivace vzdělávacího prostředí.

Obrázek 9: Odpovědi na otázku „Umožňuje Vaše škola přístup k digitálním technologiím žákům, zákonným zástupcům a rodinným příslušníkům mimo výuku?“ (odpovědělo 89 respondentů)

Vzhledem k dikci otázky je také patrné, že míra využití digitálních technologií ve školách pro **veřejnost bude minimální**. Z uvedeného hlediska lze odvodit, že v případě smyslu-
plné podpory škol jako veřejných a komunikačních center lze zajistit dostupnost technologií,
a to všude tam, kde se škola nachází. Protože škola patřila, patří a patřit bude k domi-
nantním symbolům většiny obcí, lze při přípravě programů zaměřených právě na vzdělávání
veřejnosti prostřednictvím stávajících školských zařízení dosáhnout velmi záhy vybudování
husté sítě těchto vzdělávacích bodů. Uvedené sítě by byly samozřejmě doplněny ostatními
složkami infrastruktury – knihovnami, obecními úřady, kluby seniorů a činnostmi nezisko-
vých organizací.

V současné době je však rozhodujícím trendem spíše pořízení vhodných technologií pro
osobní potřebu, proto využití veřejné sítě (knihovny, kluby, školy, veřejné kiosky, obchodní
domy) bude mít spíše charakter osvětové vzdělávací činnosti s hledáním motivačních prvků,
jak cílové skupiny na určené místo dostat.

Dostupnost technologií pro soukromé účely je dnes již velmi vysoká, odpovídající penetrace
technologiemi u ohrožených skupin není nulová, lze tedy opětovně odvodit, že cena techno-
logií není tím prioritním důvodem pro limitované použití.

Vzhledem k tomu, že u většiny ohrožených skupin je jedním z faktorů ohrožení výše finanč-
ních zdrojů, máme za to, že zde nemůže objektivně pomoci žádná daňová asignace vyjma
těch běžně dostupných. Otázkou spíše zůstává modernizace technologických zařízení
spíše než její vlastní pořízení.

Jistou formou podpory by mohla být **podpora licenční politiky pro vybrané softwarové
nástroje**, které by právě pro tyto skupiny byly významně dostupnější. Ačkoli se výzkum
cílově nezabýval aplikacemi, které skupiny využívají, můžeme například u důchodců před-
pokládat značnou míru osobního ohrožení prostřednictvím malvaru, ransomware či dalších
kybernetických útoků. Protože většina velkých firem nabízí **základní produktové řady anti-
virových programů** zdarma, je zde na místě posílit jejich rozšíření do digitálních stanic
ohrožených skupin. Zde jsou nejvíce ohroženy právě skupiny, které využívají internet
více méně pro zábavu (erotika, sex, seznamování) a důchodci jako takoví.

V této souvislosti se nabízí také možnost cílevědomých kampaní providerů internetu ve
vztahu k těmto skupinám, stejně tak jako k dětem. Z našeho hlediska je nepochopitelné,
že jednotliví provideri nabízejí přístup k internetu, aniž by právě ohroženým skupinám nabí-
zeli specializované **služby, které by nějakým způsobem (on demand) zajistili základní
bezpečnostní funkce pro své klienty**. Uvedené modely jsou funkční leckde v Evropě,
u nás však zatím zůstává tato možnost v plenkách.

Nepochybně se objeví námitka, že v jistém případě půjde o „cenzuru“, a všichni mají právo
na svobodný přístup k internetu a jakékoli snahy regulace jsou sociálním inženýrstvím.
V případě ohrožených skupin je však cílevědomá politika společnosti nepochybně na místě
(„Internet jen pro zábavu“, „Rodiče z maloměst“).

6.2. Dostupnost lidských zdrojů

Vzhledem k celkové situaci na pracovním trhu nelze předpokládat významné vytváření
nových pracovních míst a jejich financování. S ohroženými skupinami se dostává do styku
celá řada osob v rámci jejich pracovních či společenských povinností. Zde se nabízí celá
řada možností, a to napříč jednotlivými segmenty.

Důchodce – rodinný příslušník (vnuk, vnučka) – škola

Uvedený systém je velmi efektivní, překonává mezigenerační rozdíly, má příznivý dopad na rodinné vztahy ale i vlastní vzdělávání. Naplňuje tak obecné vzdělávací cíle. Zkušenosti ze škol jsou velmi pozitivní, i když jde o náročnou organizaci. – Tento program je možno zahájit bez větších komplikací.

Terénní kontakt – peer programy – podprahové kluby

I tento typ podpory je dnes funkční. Součástí těchto preventivních programů by mohly být i obecné cíle v oblasti překonávání digitální propasti.

Domovy důchodců – zájmové sdružení – NNO – knihovny

Tyto činnosti jsou i dnes běžné a lze je snadno systémově podpořit rozvojem dalších nadstavbových aktivit v této oblasti.

Pečovatelky – sociální služby

Proškolením odpovídajícího personálu by bylo možno rozšířit terénní služby v minimalizovaném rozsahu i do této oblasti. Není to ničím novým, podobné aktivity bývají velmi často dosud nehonorovanou součástí služby v domácnostech přestárlých občanů.

Úřady práce – rekvalifikace a pod – Informační a poradenská střediska Úřadu práce ČR (IPS)

Obdobnou funkci mají také úřady práce a jejich rekvalifikační programy, které se převážně zaměřují na ohrožené skupiny nezaměstnaných a nekvalifikovaných. Zde je však nutno uzpůsobit program jednotlivých kurzů novým požadavkům. K této problematice se vrátíme později.

Digitální obhájce a protektor

V současnosti i díky praxi různých médií je spíše využívat negativní příspěvky, ukazovat příklady zneužití, aniž by byl kladen dostatečný důraz na komplexnost informační kampaně digitálních technologií. Příprava osvětové kampaně s vyváženou rolí bude vyžadovat hustou síť – digitálních obhájců. K tomu vede také síť metodických kabinetů NPI, které by mohly rozšířit svou činnost i tímto směrem. Na druhé straně tento pracovník musí být dostatečně erudovaný se vypořádat i s otázkami ochrany osobních údajů, protože to v oblasti práce s digitálně ohroženými bude hrát zásadní roli. Svou roli by zde mohl sehrát i DPO – přidělenec k činnosti úřadu, který má chránit občanské zájmy, tedy jeho role by mohla mít tento společenský přesah.

Lektoři programování pro ohrožené skupiny – gaming a kodifikace

Specifickou skupinou budou programy pro seniory a ohrožené skupiny pro oblast programování, kódování a také digitálních her.

Ostatní

U některých skupin je velmi složité stanovit možnosti přímé intervence, protože jde především o míru realizace vlastních postojů. Sem řadíme podpurné pracovníky, metodiky, adiktology apod.

7. Moduly připraveného programu

Je zřejmé, že takto navržená koncepce předpokládá úzké zapojení více resortů. Program Strategie digitálního vzdělávání specifikuje úkoly MŠMT⁴ takto:

- porozumění veřejnosti cílům a procesům integrace digitálních technologií do vzdělávání,
- veřejná kampaň vysvětlující klíčový vliv digitálních technologií na vzdělávání,
- podpora zavádění a využívání komunitně orientovaných elektronických služeb přizpůsobeným osobám s nízkou úrovní digitální gramotnosti,
- cílené informační a motivační kampaně přizpůsobené charakteristice osob či skupin osob digitálně vyloučených nebo negramotných,
- podpora dostupnosti digitálních center v bezprostředním životním prostoru jednotlivce,
- zvýšení úrovně spolupráce mezi rodinou, školou a volnočasovými institucemi za účelem eliminace rizik a využívání příležitostí spojených s digitálními technologiemi,
- nárůst informovanosti rodičů i prarodičů o účinných strategiích mediace,
- zavedení mezigeneračních programů a komunitního učení pro zlepšení dostupnosti digitálního vzdělávání.

V následující části se pokusíme definovat jednotlivé moduly, které je možno realizovat prostřednictvím jednotlivých subjektů a podle garance. Detailněji budou rozpracovány materiály pro cílové skupiny, které spadají do gesce MŠMT a NPI.

Řídící článek: Ministerstvo práce a sociálních věcí Strategie: Strategie digitálního vzdělávání 2019 – 2025

Financování: částečně programy MMR, ESF, MŠMT dále pak státní rozpočet

Forma: grantové programy pro oblast strategie digitálního vzdělávání

Způsoby vypsání: v souladu se zásadami ESF a podle dokumentace MPSV a MMR

Návaznost: **Rozvoj systému dalšího vzdělávání zaměstnavatelů a zaměstnanců v oblasti digitálních kompetencí**

Webová podpora: www.digikatalog.cz; <http://portaldigi.cz>

7.1. Skupinová a individuální a republiková intervence

Jak již bylo řečeno, realizace tohoto preventivního programu je vázána na tři typy intervencí. Zásadním rysem musí být individualizace nástrojů pro jednotlivé specifické cílové skupiny. Přesto některé aktivity musí mít charakter plošné kampaně jako takové.

Zvláštní skupinou skupinové intervence jsou rekvalifikační kurzy IPS. Při studiu stávající nabídky těchto kurzů můžeme konstatovat, že v převážné míře představují nabídku práce s kancelářskými aplikacemi, jen s malým přihlédnutím k reálným zájmům jejich klientů a potřeb. Náplň rekvalifikačních školení například spíše ignoruje využívání mobilních technologií, zcela ignoruje ochranu osobních údajů a praktické dovednosti v této oblasti. Částečně tyto kompetence jsou procvičovány ve specifických činnostech (obsluha CNC). Právě pro ohrožené skupiny ve středním věku, maloměstě, využívající online jen pro zábavu

4 http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/digistrategie.pdf

a internetem spálené by podobné zaměření mohlo znamenat odpovídající impuls pro změnu chování. Tato oblast je přísně specifická a musí být řešena odpovídajícím způsobem přes svého zřizovatele (4.3.) Na základě konzultace s pečovatelskou službou, je běžné, že pečovatelky při návštěvách domácností seniorů pomáhají také s mnohými aktivitami, které mají úzkou návaznost na online prostředí. Příprava pečovatelek je však v tomto ohledu zcela nesystémová a jde spíše o individuální zájem jednotlivých osob. Příprava vzdělávání těchto profesionálů by ve významné míře mohla přispět k rozvoji kompetencí cílové skupiny (4.3).

Plošnou kampaní, která může být navázána na specifickou formu podpory pro cílovou skupinu označovanou jako „Telebabky“, je probíhající kampaň k změnám digitálního vysílání televizních programů. Jestliže je pro tuto skupinu televize hlavním zdrojem informačních toků, nedá se předpokládat, že zde dojde k významné změně chování. I u této cílové skupiny lze předpokládat jistou znalost práce s digitálními technologiemi, proto by k intervenci v této oblasti měly být využity jejich kompetence. K této části se vrátíme v části 4.4.

Vzhledem k celkové situaci s online aplikacemi a rizikům této platformy považujeme za stěžejní celorepublikovou kampaň zaměřenou na vyvážené prezentování výhod a nevýhod online prostředí s praktickými ukázkami sdílení dobré praxe. Vzhledem k tomu, že cílovými skupinami jsou převážně ti, kteří online prostředí nepoužívají, je nutno využít k takové kampani média a individuální terénní práci osob z kontaktních míst. V rámci vytvořených webových nástrojů je dobré využít knihovny příkladů dobré praxe (www.portaldigi.cz), ze kterých je možno čerpat jednotlivé informace. Zásadním bodem kampaně zajištěné touto cestou je Ochrana osobních údajů (viz dále). V rámci projektu Rozvoje systému dalšího vzdělávání označovaná jako Identita. K tomuto bodu se vrátíme v části 4.5.

Samostatnou formou kampaně je pak intervence k seniorům prostřednictvím sítě škol. Můžeme předpokládat, že právě prostřednictvím mezigenerační výměny mohou naplnit cíle uvedené v této části. Kurzy, v nichž jsou zapojeni vnuci a vnučky prarodičů, se organizují poměrně často, ale nejsou řízeny systematicky, nemají určeny standardizované výstupy a ani nejsou nijak uváděny dále jako příklady dobré praxe. NPI může garantovat vývoj těchto metodik od prvotního nastavení, po cílené specifikace směrem k zájmovým skupinám. Situace je popsána v části 4.6. **Tento modul považujeme za jeden ze zásadních z hlediska gesce NPI.**

Totéž platí pro různorodé vzdělávání v klubech, podprahových zařízeních, zájmových útvech apod. Tato oblast vyžaduje především analýzu složení cílových skupin, a to specificky s následným zacílením do těchto oblastí (4.6 a 4.8).

Nedílnou součástí opatření z úrovně MŠMT musí být také podpora digitální gramotnosti u skupin provozních zaměstnanců, a to zejména ve školních kuchyních a dalších provozech. K tomuto opatření se vrátíme v modulu 4.7.

Další důležitou rolí MŠMT a jejích OPŘO je také podpora rodiny a posilování digitální gramotnosti uvnitř, protože obecná gramotnost přináší sice těžko měřitelné, ale podstatné přesahy do zaměstnanosti a dalších společenských jevů jako takových (4.8.)

Zcela zásadní je ale vytvoření sítě konzultačních bodů „Digipoint“ (neboli digitální centra, Senior Point apod.) se specifickými funkcemi ověřování digitální gramotnosti s cíleným zaměřením na další profesní i zájmovou podporu jednotlivých cílových skupin.

7.2. Zřízení kontaktních míst

Kontaktním místem rozumíme styčné místo ve městě, okrese či kraji, kde je možno online i off-line s pomocí konzultanta vyplnit kompetenční model. Na jeho základě je možno odvodit programy pro další rozvoj činnosti. Systémová podpora těchto míst by měla být řízena centrálně a výše uvedený model by měl být provázán se stávajícím portálem. Je nutno zřídit organizační strukturu pro realizaci tohoto programu. Specifikace kontaktních center⁵ odpovídá středisku poskytujícímu dané cílové skupině odpovídající konzultace, podporu, technické zázemí apod.

Jako koordinátora je možno využít příspěvkové organizace jednotlivých ministerstev, a to zejména Informační a poradenská centra (IPS) nebo metodické kabinety zřízené v rámci projektu SYPO. **Vznik husté sítě těchto center vytvoří odpovídající záchytnou síť pro dále uvedené programy.** Následně je nutno síť pro dílčí úkoly rozmístit na dalších dostupných místech – školy, domy s pečovatelskou službou, kluby, domy dětí a mládeže, úřady apod. Certifikovaná metodika MPSV například popisuje Senior Point takto:

„Pro seniora je Senior Point místem informačním, poradenským, setkávacím i odpočinkovým. Je vybaveno počítači s internetem, kde mj. nabízí aktuální informace z regionu, nejen o volnočasových aktivitách (portál Senior Point, 2017). Obdobou mohou být kontaktní místa pro seniory a zdravotně postižené POSEZ (pomoc seniorům a zdravotně postiženým), která jsou zaměřena na informovanost, pomoc, vzdělávání a volnočasové aktivity. Nyní realizováno v pilotní fázi ve městech Středočeského kraje (portál Středočeského kraje, 2017). Možným partnerem pro předávání informací seniorům se mohou stát nejen rodina a přátelé, ale i praktičtí lékaři či lékárny, knihovny a další kulturní centra municipality.“

Z hlediska digitální gramotnosti cílových skupin v gesci NPI lze tuto definici přijmout bez omezení s významným posílením role ochrany osobních údajů prostřednictvím vzdělávací role Pověřenců pro ochranu osobních údajů při obcích a příspěvkových organizacích,

z jejichž pracovní náplně vyplývá osvětová a vzdělávací role. Podíl pověřenců je nutno vydiskutovat společně s Úřadem na ochranu osobních údajů.

Síť kontaktních míst pak bude vytvářet odpovídající výkonný potenciál pro přímé intervence v této oblasti.

7.3. Organizace rozvojových kurzů v oblasti digitální gramotnosti

7.3.1. Rekvalifikační kurzy IPS a kurzy pro pečovatelskou službu

Tato aktivita je plně v kompetenci MPSV, proto není dále v této metodice řešena.

7.3.2. Televize má dnes digitální tlačítko – specifický kurz pro „Tele-babky“

Tato aktivita je řešena samostatně v jiných materiálech obdobné povahy a prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Zde je ale nutno připomenout, že v obecném dotazníku zájmu seniorů (Remr 2016) sledování televize představuje 55 % trávení volného času u VŠECH seniorů. Z uvedeného hlediska není zřejmé, zda tedy „Tele-babky“ z tohoto pohledu představují jiný segment digitálně ohrožených. Tato otázka zůstává otevřená a je

nutno ji dále prohloubit cílevědomým výzkumem. **Ze zjištění Remra lze odvodit více než 50 % zájem seniorů o nové podněty a informace, ať už z jakékoli oblasti.**

Jak vyplynulo z dalšího zjišťování (Remr a kol., 2018), sledování televize a poslechu rádia se věnuje větší podíl respondentů (88 % dotázaných). O poznání méně rozšířenou činností je mezi seniory četba knih či časopisů, které se alespoň někdy věnuje 68 % dotazovaných.

7.3.3. Na internetu se taky spálit nemusíš! – Ochrana osobních údajů – Moje identita – systémová kampaň

Kampaň nemůže být vedena zásadně negativně, ale vyváženě tak, aby u ohrožené skupiny mohla přispět k případné změně postojů. Tato kampaň musí být přímou součástí i ostatních programů směřujících k cílovým skupinám.

7.3.4. Seniori – Babičko, pozor myška – systematická podpora digitální gramotnosti seniorů a přidružených cílových skupin – mezigenerační kurzy

Jednotlivé výukové a osvětové kurzy v oblasti digitální gramotnosti jsou běžnou součástí činnosti mnoha organizací (školy, NNO, seniorské organizace). Dosud je tento způsob využívání volného času seniorů řešen na lokální úrovni, zatím nemá systémové vedení a jeho organizace je víceméně záležitostí jednotlivců. Právě systémový přístup k této problematice může mít za následek významné posílení digitálních kompetencí jednotlivců se všemi přesahy, jak bylo konstatováno v obecné části.⁶ Systémovou kampaň výuky digitálních technologií ve školách prostřednictvím mezigenerační výměny zkušeností proto považujeme za jednu ze stěžejních cest v odstraňování společenských i technologických bariér naplňující hlavní cíle:

- dostupnost technologií v místě bydliště,
- mezigenerační vliv působící na rozvoj sociálních kompetencí dětí i seniorů,
- vlastní nárůst digitálních kompetencí seniorů,
- rozvoj kreativity a duševního zdraví jedince.

Certifikovaná metodika MPSV⁷ uvádí, že práce s digitálními technologiemi a informačními zdroji není u seniorů prioritní, představuje sama o sobě pouze 3 % jejich zájmu celkově. Toto číslo považujeme za velmi limitující a předurčující roli vhodné motivace ke zvýšení digitální gramotnosti jako takové. Na druhé straně více jak 14 % respondentů (Remr, 2016) uvádí,

6 Nesmíme ale také zapomínat, že vzdělávání zvláště u seniorů má své obecné cíle, které můžeme shrnout třeba takto: vzdělávací: získávání poznatků, informací, zkušeností, kulturně-kultivační: rozvoj osobnosti v oblastech uměleckých, kulturních a pohybových, sociálně-psychologické: oblast sociálních vztahů, psychického rozvoje, cílená aktivita, preventivní: opatření vedoucí k pozitivnímu ovlivnění průběhu stáří a stárnutí, anticipační: pozitivní připravenost na změny ve stylu života, hlavně při odchodu do důchodu rehabilitační: znovuobnovování a udržování fyzických a duševních sil, příprava pro další existenci, posilovací (stimulační, kultivační): rozvoj a kultivace zájmů, potřeb a schopností, kompenzační: vzdělávací aktivity kompenzují úbytek sociálních kontaktů, aktivizační: začlenění se do současné společnosti, komunikační: komunikace s okolím a tak i s celou společností; relaxační: plnohodnotné trávení volného času vedoucí k vnitřní harmonii člověka, mezigenerační porozumění: orientuje se na prevenci, ale i řešení mezigeneračního napětí.

7 https://www.mpsv.cz/files/clanky/34681/Manual_volnocasovych_aktivit_senioru.pdf

že má o počítačové kurzy zájem. Z uvedeného vyplývá, že v tomto segmentu vzdělávání seniorů zůstávají dobré příležitosti.

Vytvoření materiálů metodické povahy pro organizaci rozvojových kurzů v oblasti digitální gramotnosti musí vycházet z následujícího modelu:

- Prioritním úkolem pro organizaci efektivního kurzu musí být znalost potřeb cílové skupiny. K tomu budou sloužit jednotlivé Senior Pointy – místa určená pro konzultaci, technickou podporu a osvětovou činnost pro tuto skupinu. Efektivním místem pro taková setkávání se mohou stát základní školy, které mohou oslovovat seniorskou populaci prostřednictvím jejich mladších rodinných příslušníků. Obdobně zde mohou školy významně ovlivňovat digitální gramotnost rodičů, i skupin digitálně popálených prostřednictvím organizace zájmových spolků, přednášek, workshopů s problematikou ochrany spotřebitele a ochrany osobních údajů. Výměna zkušeností zde hraje rozhodující roli.
- Technologické zázemí je dnes dostupné na 99 % škol. Problémem zůstávají lidské zdroje a ochota pracovníků škol se ve svém volném čase dále podílet na komunitní roli zřizovatele.
- Nezbytnou podmínkou pro realizace takového programu je spolupráce se sociálním odborem zřizovatele, se kterým lze najít celou řadu titulů k financování těchto aktivit. Pro klienty by kurzy měly být zdarma, protože v samotném důsledku podobné kurzy vytvářejí místní komunitu a škole dávají funkci komunitního centra.
- Certifikovaná metodika (viz výše) uvádí nejčastější mýty práce se seniory. Při přípravě kurzu je užitečné se s těmito omezeními seznámit, protože právě uvedené předsudky jsou velmi často pravou příčinou neúspěchů takových aktivit.
- Uvedené aktivity musí vycházet z průzkumu reálných potřeb skupiny – k tomu dobře poslouží model digitálních kompetencí, který si může senior vyplnit individuálně, případně s konzultantem na určeném Senior Pointu.
- Vzhledem k tomu, že tyto služby jsou příslušným subjektem nabízeny mimo rámec hlavní činnosti, je nezbytné získat souhlas klienta se zařazením do průzkumu například formou přihlášky.
- Rozhodujícím prvkem navazujících kurzů musí být vždy vlastní činnost klienta v smysluplné časové jednotce, která respektuje i zdravotní omezení dané skupiny. Nezbytnou součástí podobných kurzů jsou také společenské aktivity, které dávají vzdělávání této skupiny sociální rámec.
- Kurzy by neměly obsahovat teoretické části a být ZÁSADNĚ praktické. Není nutno postupovat cestou výkladu pojmů, ale naopak cíleně vést klienty k uživatelskému způsobu práce s technologiemi.
- Vlastní zaměření těchto setkávání musí být proměnlivé s cíleným využitím odpovídající technologie (PC, tablet, mobil).
- Jedním z hlavních témat podobných kurzů musí také být ochrana osobních údajů v případné součinnosti s pověřenci.
- Není nutno vyhýbat se herním aktivitám a případně i kódování. Pro mnohé seniory jsou takové aktivity velkým přínosem, protože nejen zvyšují digitální gramotnost, ale také posilují duševní zdraví, rozvíjí kreativitu a logické myšlení.
- Další významnou aktivitou je naučit seniory, jak řešit životní situace prostřednictvím online prostředí, což bývá vážným problémem z důvodu poměrně malé uživatelské přívětivosti u běžných portálů státní správy a samosprávy.

- Vrcholem efektivních kurzů jsou pak moduly, které řeší vcelku ucelené oblasti například nakupování na internetu včetně nezbytného poučení, jak chránit spotřebitelské zájmy klientů.
- Doporučováno je také alespoň základní občerstvení jako přímá součást aktivit.
- Velmi často se zapomíná na sociální přesah dokončení kurzu. Vyřazení absolventů kurzu má mít rysy malé slavnosti s prezentací jednotlivých účastníků z důvodů posilování sociální role v občanském systému.
- Je zde také možnost zapojování vnuků – vnuček do některých kurzů. Motivace seniorů pak významným způsobem stoupá a nezbytné dovednosti jsou dosahovány významně rychleji. Obecně platí, že s jinou věkovou kategorií se stýká pouze 20 % seniorů. Předpoklady a vnímání rozdílných hodnot a způsobu života jsou v této oblasti limitující, přesto právě mezigenerační pravidelné setkávání přináší velmi užitečné podněty. Nesmí ale jít o jednorázové aktivity jako takové. Zde je na místě také připomenout postoje určité části rodičovské populace, kteří dávají veřejně najevo, že například dům s pečovatelskou službou nesmí vzniknout v okolí jejich bydliště, protože by děti mohly vidět pohřební vůz. My se naopak domníváme, že právě mezigenerační soužití je pozitivním prvkem rozvoje dětské osobnosti.
- Nelze opomíjet i možnou roli seniora – dobrovolníka jako částečného lektora pro oblast, kterou zvládá. O podobné role má zájem asi 10 % seniorů. Jde sice o poměrně malou část spektra klientů, ale právě v posilování významu těchto aktivit lze spatřovat druhotnou roli aktivního zapojení do společnosti. O něco lepší je v tomto ohledu situace ve vazbě na dobrovolnictví ve vazbě na děti.
- Janiš a Skopalová (2016) uvádějí, že digitální vyloučení zcela v čase pomine, protože všichni senioři budou mít jistou zkušenost s technologiemi jako návyk z pracovního procesu. Vzhledem k strmému rozvoji této oblasti, se domníváme, že oblast digitální gramotnosti bude neustále místem, kde se objeví zásadní rozdíly nejen u seniorů.
- Za nejefektivnější aktivity na poli digitální gramotnosti lze považovat jinou zájmovou činnost, v níž jsou digitální technologie provozovány jako běžná součást (digitální fotografie, online komunikace se zahraničím, digitální umění apod). Z vlastní zkušenosti (Hausner 2014) mohu konstatovat, že právě v kurzech Výtvarné tvorby s počítačem byla nejvyšší účast s takřka stoprocentní docházkou
- **Podobné kurzy mohou mít online podporu – převážně formou interaktivních zadání, nikoli pasivní webové stránky. Online podpora také musí být návodná a uživatelsky přívětivá. Zásady aplikace pro seniory:**
 - Portál – či přehled nejlepších vzdělávacích aplikací, které jsou určeny seniorům s výukovými kurzy apod.
 - Vlastní YouTube kanál s vybranými příspěvky určenými seniorům
 - Příkladem efektivního přístupu jsou například – <http://e-senior.czu.cz>, www.otevrenaveda.cz. Na druhé straně existuje celá řada portálů pro seniory, které vznikly účelově a jsou uživatelsky vysloveně nepřívětivé, a to již z hlediska rozložení článků, volby fontů, přelácanosti apod.
 - Vytvoření přehledného vzdělávacího portálu pro seniory je dalším úkolem, který by významně přispěl k zvýšení digitální gramotnosti tohoto segmentu digitální společnosti.

7.3.5. Podpora rodiny a jejich členů v segmentech digitálního vyloučení a ohrožení

Protože v gesci NPI je také zájmové (neformální) vzdělávání, kam spadá preventivní činnost, je nasnadě, že další cílovou skupinou, kde lze realizovat intervenční působení je mládež ohrožená digitálním vyloučením z důvodů ekonomické nedostupnosti digitálních technologií či sociálního statusu a samozřejmě i ostatní členové rodin („Zedníci“). Předcházení prohlubujícího se digitálního vyloučení v první řadě předpokládá důkladnou znalost potřeb a také kompetencí zájmových osob. Z uvedeného hlediska je tedy nutno postupovat podle zavedeného schématu.

- Na určeném kontaktním místě lze vyplnit (autoevaluace) či s pomocí konzultanta obecný modul posouzení kompetencí pro oblast digitální gramotnosti, jak je uveden v projektu DigiComp 2.0
- Na základě získaných dat je možno sestavit cílenou metodiku formou skupinové podpory pro tyto zájmové skupiny.
- **Zásadní význam ale lze spatřovat v komunitní činnosti škol, která je v tomto ohledu prostředkem k naplňování celé řady společenských, sociokulturních a také politických cílů.**
- Posilování digitálních kompetencí se v těchto zájmových skupinách řeší prostřednictvím vlastních zájmových činností – nikoli cílenými kurzy digitální gramotnosti. Prioritně jde o rozvoj uživatelské digitální gramotnosti, která je pro uplatnění těchto dovedností prioritní.
- Zvláštní důraz je v tomto ohledu kladen především na mobilní technologie vzhledem k jejich univerzálnímu použití.
- Posilování digitálních kompetencí rodiny a jejich členů je také nutno podporovat realizací uvědomělé školské politiky v této oblasti.
- Klasickým dilematem této oblasti je v současné době hojně diskutovaný zákaz využívání mobilních telefonů na mnoha školách. Principy (fair use) práce s mobilními technologiemi a etika komunikace rodiny se školou je nepochybně jednou ze zásadních činností pro rozvoj digitální gramotnosti ve významu etického vnímání technologií. Právě etika využívání digitálních technologií musí tvořit přímou součást takto organizovaných aktivit, protože právě oblast etiky je oním zdrojem, proč někteří uživatelé, kteří se později v online spálí, tento prostředek pak odmítají. Proto považujeme etické chování škol jako zásadní pro rozvoj digitální gramotnosti občanů.
- Etiku v digitální gramotnosti vnímáme jako zásadní pravidla chování i v běžné komunikaci. Jen malé procento škol má stanovena pevná komunikační pravidla, přestože jde v mnoha případech o nezbytnou součást školního kodexu.
- Kodex učitele je pro práci s rodinami zcela stěžejní. Jeho dodržování je nepochybně zásadním způsobem intervence školy do rodinného prostředí (Příklad kodexu je uveden v přílohách.).
 - Za nejvhodnější metodu intervence pro tuto oblast považujeme osobní a skupinovou intervenci při splnění zásad profesního kodexu.
 - Je nezbytné vytvořit odpovídající interaktivní podpůrné aplikace, které povedou klienty k systematickému využívání digitálních technologií. Rozhodně nepomohou statické webové nástěnky, které jsou po většině nepřehledné. Mnohé vzdělávací aplikace nenabízejí nic jiného než jen popisy aktivit.
 - Je nutno vytvářet webovou podporu klientům tak, aby online aplikace poskytovaly v první řadě služby a nástroje.

7.3.6. Další vzdělávání zaměstnanců v provozních funkcích škol a školských zařízení

V provozních funkcích ve školách pracují fyzické osoby, které mohou náležet do skupin ohrožených digitálním vyloučením, mezi popálené či patřící mezi skupiny uživatelů, kteří využívají online prostředí pro zábavu. Poslední skupinu bude patrně tou nejvíce zastoupenou. K verifikovanému posouzení však chybí jakékoli analýzy, autor vychází ze své pětadvacetileté zkušenosti s řízením velkého školského subjektu.

Škola jako veřejný subjekt může výše zmíněné skupiny ovlivňovat pro tuto oblast v rámci svého profesního zaměření (software pro jídelny, docházkové systémy, školní informační systém, ochrana osobních údajů) a také prostřednictvím nabízených benefitů formou externího či interního dalšího vzdělávání.

Nejlepší zkušenosti jsou s využitím individuální podpory pověřeného školského pracovníka (koordinátor), která poskytuje těmto osobám nejen potřebnou technickou pomoc, ale hlavně metodické vedení při řešení různých životních situací (např. přihlášky do online služeb, elektronický úřad, nastavení technologických zařízení, dálková správa energetických zařízení atd.).

Na místě je i skupinová intervence pro vybrané profese ve škole. Významnou roli zde musí sehrát zřizovatel formami profesních školení, využíváním online systémů monitoringu apod. Zřizovatel může přispět ke sdílení nových poznatků pro tyto skupiny uživatelů.

Postup práce ve škole by měl být velmi obdobný. Prostřednictvím posouzení digitálních kompetencí (sebeevaluace či evaluace s koordinátorem) lze získat srovnatelný a škálovatelný model dovedností provozních zaměstnanců v organizaci a na základě něho následně odvodit vhodné formy intervence.

Oblast vzdělávání nepedagogických pracovníků pro specifické dovednosti (např. digitální gramotnost) například i prostřednictvím projektu SYPO (krajský metodik ICT) může představovat další oblast rozvoje této příspěvkové organizace.

Z uvedeného hlediska je nutné:

- Průzkum digitální gramotnosti nepedagogických pracovníků prostřednictvím modelu digitálních kompetencí (viz výše), a to v celé republice s výsledky publikovanými podle lokalit.
- Vývoj a pilotáž kurzů pro tuto oblast určenou školnímu managementu a nepedagogickým pracovníkům
- Tyto kurzy musí opustit model klasických ICT kurzů a musí být zaměřeny na zásadní oblasti digitální gramotnosti, jako jsou digitální identita, online služby a pokrytí životních potřeb této skupiny zaměstnanců ve školách a školských zařízeních či zařízeních neziskového sektoru.
- Realizace takových kurzů plně odpovídá stanoveným zásadám Strategie digitálního vzdělávání pro tuto oblast.

7.4. Příklady vzdělávacích kurzů k rozvoji digitální gramotnosti

V této části jsou uvedené již realizované či chystané vzdělávací programy v rámci NPI, které rozvíjí digitální gramotnost. Jde pouze o ukázky, kde jsou shrnuty hlavní vzdělávací cíle a stručný obsah jednotlivých programů.

7.4.1. Vzdělávací program „Zvyšujeme digitální gramotnost dětí a mládeže“

Je zaměřen na seznámení s méně známými programy a aplikacemi skrz počítače, tablety i chytré telefony, které pomůžou oživit školní výuku a budou inspirací při přípravě různých didaktických materiálů, her, testů, kvízů či při tvorbě prezentací. Představené programy, aplikace i webové stránky jsou zvoleny tak, aby byly jednoduché na ovládání, manipulace s nimi byla rychlá, výsledek byl přitom co nejvíce efektivní a aby programy byly zdarma k použití bez nakupování drahých školních licencí.

Vzdělávací cíl

Účastník získá nové podněty a poznatky pro efektivní začleňování výpočetní techniky do své práce s dětmi a mládeží skrz počítače, tablety i chytré telefony.

Obsah vzdělávacího programu

- Seznámení s problematikou nasazení výukových technologií do výuky (pozitiva, negativa a rizika nasazení).
- Rozbor dosavadně používaných programů a aplikací účastníků
- Seznámení programy a aplikacemi, které ožíví každou prezentaci.
- Využití pojmových map, sdílených poznámek a dokumentů ve výuce.
- Využití programů a aplikací pro komunikaci mezi žáky, studenty, učiteli a rodiči.
- Aplikace pro zjednodušení a zrychlení hodnocení testů.
- Programy a aplikace pro jednoduché vytváření zábavných kvízů.
- Použití programu Formulátor Tarsia pro tvorbu domin, triomin a jiných her vhodných k oživení procvičovaného učiva.
- Google Apps EDU – speciální balík aplikací Google pro školy a jak jej efektivně využít.
- Příklady různých webových stránek s hrami, videi, texty i jinými materiály, které je možné vhodně využít při výuce, typy pro vyhledávání materiálů na internetu.

Jde o prezenční program v rozsahu 8 hodin.

7.4.2. Vzdělávací program „Jak efektivně využívat techniku“

Vzdělávací cíl

Cílem je seznámit účastníky s výhodami a pravidly prezentovaného systému. Účastníci získají praktické vědomosti, jak systém zavést do života a získat pomocí používání moderních technologií dokonalou kontrolu nad svým časem a svými nevyřízenými záležitostmi ve svém pracovním i osobním životě.

Obsah programu

Vzdělávací aktivita má pomoci pedagogům efektivně zpracovávat úkoly a stanovovat priority s využitím techniky. Dostanou praktický návod, jak si za pomoci elektronických zařízení (nejen) v práci uvolnit hlavu, převzít kontrolu nad svým časem a začít jednat efektivně.

V první části bude účastníkům vysvětlen vývoj time managementu, určité druhy a aktuální potřeby. Dále mu bude představen systém 5 kroků, které „uvolní hlavu“ a zjednoduší (nejen) pracovní den. V další části bude účastník seznámen s praktickými návody pro konkrétní činnosti, jak pracovat s výpočetní technikou. Ty pomohou nabízený systém zavést

do života. Důležitým tématem je také elektronická pošta. Účastníkům budou vysvětleny efektivní metody zpracování e-mailové schránky a vyřizování elektronické komunikace. Následujícím tématem budou elektronické poznámky.

V závěrečné části budou účastníci aplikovat činnosti, o kterých se na kurzu dozvěděli, do modelových činností. Budou diskutovat nad výhodami a nevýhodami při praktickém využívání znalostí.

Části:

- 1) Problémy při práci s prioritami a time managementem-vývoj, druhy, potřeby
- 2) 5 kroků, jak ovládnout své záležitosti a uvolnit si hlavu
- 3) Schéma činností uspořádání a ovládání času a priorit
- 4) Praktický návod, jak zavést systém do svého života
- 5) Zpracování elektronické pošty
- 6) Organizace elektronických poznámek
- 7) Řízená aplikace do modelových činností Jde o prezenční program v rozsahu 8 hodin.

7.4.3. Vzdělávací program „Konzultace – web, informační centra, elektronická komunikace s partnery, rodiči“

Vzdělávací cíl

Cílem je metodická podpora a pomoc pracovníkům škol, kteří na školách spravují IC techniku. Konzultace reagují na potřebu pedagogických pracovníků zapojených škol získat kvalifikované informace k tématu.

Obsah programu

Odborná konzultace se bude zabývat informačním systémem školy, tvorbou webových stránek školy, volbou redakčního systému, školním informačním centrem, způsoby komunikací s veřejností apod., dle konkrétních potřeb školy. Konzultace umožní důkladněji analyzovat prostředí školy a připravit jí doporučení konkrétního řešení „na míru“. Konzultace probíhají dvojí formou: osobní konzultace nebo druhou prostřednictvím komunikačního programu Skype. Konzultant společně s ICT koordinátorem řeší konkrétní otázky týkající se problémů školy v uvedené oblasti. Školské zařízení může využít pouze jednu konzultaci.

Jde o prezenční program v rozsahu 8 hodin.

7.4.4. Vzdělávací program „Využíváme digitální technologie prakticky a efektivně“

Vzdělávací cíl

Absolvent kurzu získá základní teoretické znalosti a praktické dovednosti potřebné k pochopení internetu jako zdroje informací, vyhledávání, vyhodnocování, třídění a předávání informací získaných z internetu. Bude schopen uvědomovat si rizika spojená s využíváním služeb na internetu a znát základní zásady bezpečnosti.

Dále získá základní teoretické znalosti a prakticky si vyzkouší vybrané webové aplikace a nástroje (např. webová úložiště, kalendáře, sociální média, webové konference, webová výuková prostředí a mobilní technologie).

Bude rozumět základním pojmům používaným při práci s digitálními obrázky a bude umět základní úkony s obrázky, vkládání obrázků do různých prostředí.

Absolvent kurzu bude seznámen se základními pojmy používanými při práci s videem a bude umět používat základní funkce softwaru pro zpracování videa, jeho úpravy, aplikaci efektů, přípravu videa k publikování atd.

Obsah programu

Vzdělávací program bude realizován formou prezenční výuky ve čtyřech modulech. V prvním se budeme zabývat vyhledáváním, vyhodnocováním a zpracováním informací z internetu (2 vyučovací hodiny). Ve druhém se zaměříme na spolupráci a výměnu informací na internetu (6 vyučovacích hodin), jehož součástí jsou pojmy, cloud, nastavení; dále nástroje pro spolupráci na internetu, jako jsou webová úložiště, webové kalendáře, sociální média, webové konference, sběr dat – dotazníky a v neposlední řadě tzv. mobilní spolupráce – pojmy, mobilní zařízení, mobilní aplikace, synchronizace. Poslední dva moduly (každý v rozsahu 4 vyučovacích hodin) se týkají základů úprav digitálních obrázků a práce s nimi (digitální obrázky – pojmy, formáty, získávání obrázků, práce s obrázky, použití obrázků v textu a v prezentaci, tvorba fotoalba) a dále základů tvorby a úprav videa (zdrojové video, prostředí pro zpracování videa – načtení zdrojového videa, střih, úprava, animace; zvuk, vložení, střih, úprava, vložení titulků). Každý účastník bude mít k dispozici počítač.

Jde o prezenční program v rozsahu 16 hodin.

7.4.5. Vzdělávací program „Práce na počítači se soubory a složkami – najděte, co hledáte“

Vzdělávací cíl

Cílem kurzu je získat praktické dovednosti pro práci s aplikací Průzkumník souborů, který je součástí každé instalace operačního systému MS Windows. Seminář je určen těm, kdo chtějí umět efektivně pracovat se soubory (pojmenování, ukládání, hledání ...) na různých datových médiích (např. flash disk, SD karta, HDD, internet). Obsah kurzu reaguje na potřeby pracovníků ve školství (vhodné vzorové příklady). Účastníci kurzu mohou svými dotazy, náměty a požadavky sami bezprostředně ovlivnit jeho náplň. Lektoři kurzu zajistí všem účastníkům individuální podporu při získání nových dovedností.

Obsah programu

Obsahem kurzu je osvojení praktických dovedností pro práci se soubory. Budou zde probírána následující témata:

- důležité klávesy na klávesnici a klávesové zkratky;
- návyky pro pojmenování souborů a složek;
- stromová struktura;
- kopírování a přesouvání souborů a složek;
- vyhledávání souborů a složek na disku;
- komprese souborů a složek;
- práce s flash diskem či jiným datovým nosičem;
- antivirová ochrana;
- vyhledávání a stahování dat z Internetu.

Jde o prezenční program v rozsahu 8 hodin.

7.4.6. Vzdělávací program „Možnost využití ICT pro děti/žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami“

Vzdělávací cíl

Pedagogičtí pracovníci získají základní orientaci v současných možnostech SW a HW určeného dětem/žákům/studentům se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílem tohoto vzdělávacího programu, semináře, je seznámit pedagogy s nejdůležitějšími principy alternativního používání IC technologií, a to jak z hlediska přizpůsobeného softwaru, tak i hardwaru, aby dokázali doporučit vhodné pomůcky a postupy pro zpřístupnění počítače/tabletu konkrétnímu dítěti/žákovi/studentovi a využít jejich silný podpůrný potenciál.

Obsah programu

Informační technologie pomáhají dětem/žákům/studentům se speciálními vzdělávacími potřebami vyrovnávat jejich znevýhodnění a usnadňují jim zapojení do společnosti. Proto je nutné hledat možnosti, jak jim zpřístupnit IC technologie a jejich ovládání. Seminář je zaměřen pouze na využití IC technologií a není zaměřen na vzdělávání dětí/žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

- 1. hod – Seznámení účastníků s relevantními právními normami – zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) - především § 16, vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
- 2. hod – přehled výhod využití ICT technologií – individualizace výuky, kompenzace handicapu, reedukace postižení, motivace.
- 3. – 8. hod – druhy a stupně postižení a možnosti jejich kompenzace z oblasti hardwaru a z hlediska softwaru

Zrakové postižení a specifika používání počítače/tabletu – úprava textu (velikost, barva, vhodné fonty), softwarová lupa, výřez obrazovky, hlasový výstup – program předčítání – hlasový průvodce, hmatový výstup v počítačovém slepeckém písmu – Braillovská tiskárna.

Tělesné (motorické) postižení a specifika používání počítače/tabletu - problémy s ovládáním počítače pomocí standardní klávesnice či myši, polohovací nábytek, speciálně uzpůsobené klávesnice, náhrada za myš, alternativní myši, joystickové myši, touchpady, externí ovladače, switche, ovládání pomocí hlasu, pohybů hlavy, očí, rtů, ovládání pomocí svalových a nervových impulsů.

Sluchové postižení a specifika používání počítače/tabletu - používání počítače relativně nejmenší bariérou, uzpůsobení, zjednodušení textu, SW převádějící řeč na text, titulkování, vizualizace hlasových projevů

Mentální postižení a specifika používání počítače/tabletu – využití zařízení pro tělesně postižené – prvky, které zjednodušují přístup k počítači, a to dotykové obrazovky, barevné klávesnice, zjednodušené klávesnice, možnost usnadnění a nastavení stávajících systémů a programů.

Poruchy řeči a komunikace a specifika používání počítače/tabletu - pomocí elektronických komunikačních tabulek, možnosti alter- nativní a augmentativní komunikace.

Děti/žáci/studenti s diagnostikovanou dyslexií, specifickými poruchami učení a specifika používání počítače/tabletu - SW zaměřený na jednotlivé smyslové oblasti, na sluchové a zrakové vnímání, na prostorovou orientaci, podporující pozornost, rozvoj paměti, reedukace

konkrétní narušené schopnosti počítat, psát a osvojovat si gramatická pravidla.

Seminář je doplněn konkrétními ukázkami kompenzačních pomůcek a zkušenostmi s jejich využíváním, doporučením na odkazy webových stránek vývojářů SW a HW, odbornou literaturou.

Jde o prezenční program v rozsahu 8 hodin.

7.4.7. Vzdělávací program „ICT – základy pro ZNV“

Vzdělávací cíl

Cílem vzdělávacího programu je získat a osvojit si praktické dovednosti při práci na PC, seznámit se s různými programy a aplikacemi na PC (např. s aplikací Průzkumník souborů, kancelářským balíčkem,...), získat, případně prohloubit znalosti s prací na internetu.

Obsah programu

Úloha počítače při výchově a vzdělávání (zvláště v zájmovém) i v každodenním životě.

- Hardware PC, konfigurace, periférie (1 hodina)
- Operační systémy – rozhraní, vlastnosti, utility (1 hodina)
- Důležitý software – vypalování, malování, úprava fotografií, důležité klávesy na klávesnici a klávesové zkratky, návyky pro pojmenování souborů a složek, stromová struktura, kopírování a přesouvání souborů a složek, vyhledávání souborů a složek na disku, komprese souborů a složek, práce s flash diskem či jiným datovým nosičem, antivirová ochrana, kancelářské aplikace (3 hodiny)
- Internet a jeho využití – vyhledávání informací a jejich využití, vyhledávání a stahování dat (1 hodina)
- Komunikace s využitím internetu, elektronické obchodování, bankovníctví, pracovní příležitosti (1 hodina)
- Shrnutí, prostor pro dotazy.(1 hodina)

Jednotlivé body budou probíhat formou výkladu, diskuze a cvičení.

Jde o prezenční program v rozsahu 8 hodin.

8. Závěr

Intervenční politika státu do oblasti digitální gramotnosti vyžaduje koordinované úsilí více ministerstev. Obecná digitální gramotnost populace není v kritickém stavu, abychom museli přijímat drastická opatření. Intervence proto musí být zaměřeně individuálně s využitím personálních vazeb ohrožených, sofistikovaným nastavením životně důležitých služeb a nepochybně také vhodnými motivačními stimuly.

Role NPI pro rozvoj digitální gramotnost veřejnosti je nezastupitelná v těchto oblastech:

- Podpora rodiny – seniorů – mezigeneračních vazeb, a to prostřednictvím metodické podpory mezigeneračním kurzům
- Podpora nepedagogickým pracovníkům prostřednictvím profesního a zájmového vzdělávání
- Podpora pedagogické veřejnosti jako šířitelů digitálních dovedností v populaci dětí/žáků/studentů.

Zásadnější roli by NPI měl sehrát v oblasti digitální identity v přímé návaznosti na měnící se mediální trh. Míra digitální gramotnosti je svým způsobem účinnou ochranou před stále rostoucí politikou nesnášenlivosti, rasismu a xenofobie. V oblasti mediální výchovy jako součásti podpory digitální identity jedince spatřujeme zásadní úkol pro další roky strategie digitální gramotnosti. Z uvedeného důvodu budou připraveny nové formy online vzdělávání. Jako vhodný příklad může sloužit jeden z vítězných objektů soutěže DOMINO 2019 – [Svět médií pana Kaderky](http://domino.nidv.cz/objekt/727)⁸.

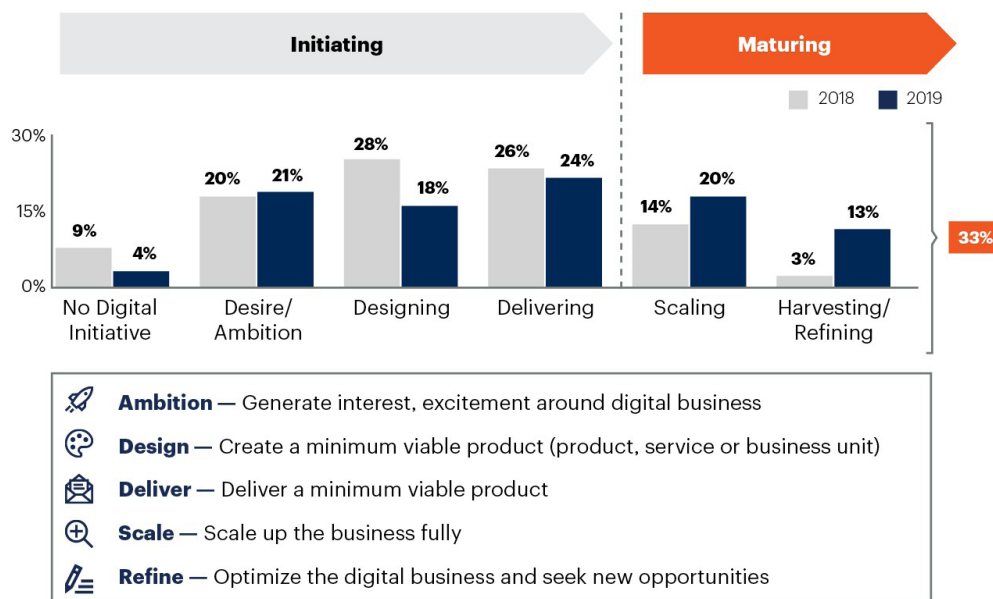
NPI připraví také skupinové workshopy s využitím moderních metod – koučování a mentování. Jak se ukazuje i z výsledků průzkumu mezi ohroženými a digitálně vyloučenými skupinami právě individuální podpora – chcete-li koučink, se ukazuje jako ta nejefektivnější.

Dá se očekávat, že obecné ohrožení bude vlivem digitalizace klesat, ale právě rozvoj technologií a online aplikací naopak vyvolá zásadní potřebu rozvoje obecné skupiny uživatelů využívajících online technologií. Právě tato skupina bude vzhledem k novým trendům záhy ohrožena otvírajícími se nůžkami.

Když se podíváme na hodnocení stavu digitálních gramotnosti podle agentury Gartner, je zřejmé, že hlavní problémy neleží u ohrožených skupin, ale právě v běžné střední populaci.

8 <http://domino.nidv.cz/objekt/727>

Digital Maturity Has Reached a Tipping Point

[gartner.com/SmarterWithGartner](https://www.gartner.com/SmarterWithGartner)

Q. Which of these best describes the stage of your organization's digital initiative (i.e., your organization's digitalization efforts)?
 n = 3,025 (2018); 3,102 (2019).
 Source: Gartner (October 2018)
 © 2018 Gartner, Inc.

Gartner®

Obrázek 10: Gartner: Digitální vyspělost dosáhla bodu zlomu¹¹

Při pohledu na strategické cíle, které Gartner stanovil, pro rok 2019 je zřejmé, že vývoj v oblasti digitální gramotnosti rozvírá uplatnění středních vrstev. Kdo z běžné populace umí dnes vysvětlit např. co je blockchain, kdo rozumí kryptoměnám?

Z uvedeného hlediska právě tyto trendy jsou další oblastí, ve které je třeba kontinuálně vzdělávat naši generaci, abychom v době nástupu průmyslu 4.0 byli vůbec schopni konkurence.

A snad tím nejdůležitějším prvkem, co v současné době virtuálních realit, umělé inteligence a dalších procesů, je určitě důvěra, digitální etika a soukromí. A právě v této oblasti může NPI přinést silné podněty nejen směrem k pedagogickým pracovníkům, ale i k veřejnosti.

9 <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/cio-agenda-2019-digital-maturity-reaches-a-tipping-point/>

Top 10 Strategic Technology Trends for 2019

gartner.com/SmarterWithGartner

Source: Gartner
© 2018 Gartner, Inc. and/or its affiliates. All rights reserved.
Gartner is a registered trademark of Gartner, Inc. or its affiliates. FR_489538

Gartner.

Obrázek 11: Gartner: 10 hlavních strategických technologických trendů: Inteligentní, Digitální, Buněčné^{12, 13}

¹⁰ <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/gartner-top-10-strategic-technology-trends-for-2019/>

¹¹ <https://computerworld.cz/analyzy-a-studie/co-jsou-nejvetsi-technologicke-trendy-pro-pristi-rok-55000>

9. Přílohy

1. *Příklad definice kodexu ve vazbě na digitální gramotnost*

1.1 Profesionalita a udržení důvěry v povolání učitele

1. Jsem si vědom toho, že jakožto učitel jsem vzorem svým žákům, a podle toho se chovám a rozhoduji.
2. Budu vytvářet a zachovávat vhodné profesní hranice mezi učitelem a žákem, vyhnu se nevhodnému kontaktu se žáky a budu udržovat své výsadní postavení rádce a důvěrníka.
3. Budu dodržovat takové standardy v osobním i profesionálním životě, které povedou k tomu, že žáci a rodiče budou mít ve mě důvěru a budou respektovat učitelství jako profesi.
4. Budu profesionální, nezaulatý, čestný a budu ve svých rozhodnutích a chování dodržovat morální integritu.
5. Nikdy nebudu přenášet své osobní problémy do jakékoli diskuze s žákem, vyhnu se jakémukoli srovnávání se svými rodinnými zvyklostmi a zkušenostmi. Totéž platí i pro mé vyhraněné postoje.
6. Vyhnu se jakýmkoli projevům, které by v žácích mohli vyvolávat rasistické, xenofobní či homofobní postoje.

1.2 Profesionální zodpovědnost k žákům

1. Budu žákům dobrým vzorem a budu je inspirovat tak, aby rozvíjeli co nejvíce svůj potenciál.
2. Udělám vše pro to, aby žáci dosáhli lepších výsledků.
3. Budu respektovat žakovu jedinečnost, budu k němu přistupovat jako k individualitě a osobnosti.
4. Přestože mám na žáky vysoké nároky, stavím je před dosažitelné cíle.
5. Protože žák tráví významnou část dne ve školním prostředí, je i na mně, abych si všiml náznaků či projevů šikany, týrání apod. Takové situace budu řešit podle dané metodiky.
6. Nebudu tolerovat nevhodné chování svých kolegů. Pokud budu cítit, že jiný učitel nedodrhuje morální standardy, pokusím se zjednat nápravu.
7. Budu bezpečně uchovávat citlivé osobní informace o žácích, nikde je nezveřejním.

1.3 Profesionální kompetence

1. Budu se celoživotně vzdělávat, budu neustále rozvíjet své profesionální vědomosti a znalosti, dovednosti i schopnosti.
2. Budu si oživovat a doplňovat své znalosti návštěvami různých školení či kurzů, ale i samostudiem.
3. Jsem si vědom toho, že jako učitel jsem garantem správnosti vědomostí a znalostí.
4. Jako učitel umím zužitkovat ve výuce své zkušenosti, každodenní praktické doved-

ností, respektuji své povinnosti a odpovědnost nejen k žákům, ale i k okolí.

5. Budu připravovat a plánovat výuku tak, abych respektoval individualitu svých žáků, budu se žáky a s rodiči komunikovat přes různá média a budu střídat výchovně vzdělávací strategie a postupy tak, abych co nejlépe naplnil obsah vzdělávání.
6. Budu využívat různé zdroje materiálů pro výuku.
7. Postarám se o to, aby mnou garantovaný vzdělávací program, s celým svým obsahem, vedl k co nejlepším výsledkům žáků.
8. Mnou předložené aktivity vždy budou mít jasný, promyšlený výchovně- vzdělávací cíl.
9. Budu své žáky spravedlivě hodnotit, zaznamenávat jejich pokroky i nezdary.

1.4 Profesionální ke kolegům, rodičům či opatrovníkům

1. Budu se snažit vytvářet příjemné kolegiální prostředí na pracovišti.
2. Ke svým spolupracovníkům i k rodičům či opatrovníkům žáků se budu chovat slušně, s respektem, bez známek neúcty a diskriminace.
3. Nebudu kritizovat profesionalitu svých kolegů, nebudu dělat nevhodné narážky, které by mohly být chápány jako podryvání jejich profesionálního kreditu nebo jejich profesionálních rozhodnutí. Toto mi nepřísluší ani před kolegy a zásadně ne před žáky.
4. Budu respektovat důležitou roli, kterou hrají ve výchovně-vzdělávacím procesu zákonní zástupci žáků. Udělám vše pro to, aby si této role byli vědomi i oni.
5. Jelikož rodiče jsou zásadním partnerem učitele při vzdělávání, já jakožto učitel budu vždy jednat profesionálně, nenechám se strhnout k nevhodným diskuzím, nebudu negativně hodnotit kolegy.
6. Udělám vše pro to, aby mezi mnou a rodiči fungoval princip partnerství, uvítám rodiče jako součást výchovně-vzdělávacího procesu a budu s nimi spolupracovat v maximální míře.

1.5 Stejnost a odlišnost

1. Respektuji odlišnosti a cením si jich.
2. Ke všem žákům se chovám stejně, spravedlivě.
3. Budu se pozitivně chovat k žákům, svým kolegům, rodičům, budu s nimi jednat otevřeně, zdvořile, budu je respektovat, nebudu je odsuzovat, ať už jsou jejich kulturní hodnoty, náboženská vyznání, rodinná zázemí či hmotná zabezpečení jakákoli.
4. Pomůžu žákům, aby pochopili a tolerovali rozdílné názory, i když s nimi nesouhlasí.
5. Jsem si vědom svého unikátního postavení, toho, že jsem pro žáky vzorem, proto nikdy ani náznakem neprojevim předsudky a intoleranci.

1.6 Profesionální a sociální síť a mediální komunikace

1. Jsem si vědom toho, že e-mail, textové zprávy a sociální média velmi podporují neformální dialog, a proto může lehce dojít k nesprávnému výkladu, či dokonce k vědomé manipulaci s některými výroky učitele.
2. Nikdy nesmím sdílet s žáky žádné informace, které se vztahují k učitelům a škole jako takové, za žádných okolností a v žádném prostředí.
3. Musím vždy udržovat formální, zdvořilý a profesionální způsob komunikace s žákem či

rodičem a musím dbát o udržení profesionální hranice.

4. Využívám v pracovních otázkách jen oficiální kanály komunikace (např. Škola Online) pracovní e-mail.
5. Nebudu si nikdy soukromě dopisovat s žákem, telefonovat mu, psát mu e-maily, posílat mu fotografie a dopisy osobní povahy.
6. Vždy jednoznačně odmítnu studentské výzvy k 'přátelství' a rozhodně je nebudu vyžadovat.
7. Budu se i v online prostředí chovat tak, aby nemohla být zpochybněna ani má profesionalita ani morální integrita.
8. Jsem si vědom toho, že žáci jsou přirozeně zvědaví na osobní život učitele a jsou velmi schopní si o mně podrobnosti zjistit.
9. Musím si udržovat své soukromí a neustále je prověřovat. To platí zvláště pro fotografie. Jakmile dojde k publikaci fotografií na internetu, není možné nijak zajistit, aby byly přístupné pouze vybranému okruhu lidí.
10. Mám nastavený zákaz poznámkování k vlastním fotografiím a updatům bez mého souhlasu.
11. Musím bezodkladně žádat odstranění obsahu, který považuji za nevhodný.
12. Mám na paměti, že online konverzace není vždy soukromá.
13. Beru v úvahu, že můj příspěvek může být velmi snadno změněn a dále sdílen.
14. Využívám pouze silná hesla a pravidelně je měním.
15. Budu okamžitě informovat zaměstnavatele při potenciálním případě kyberšikany ze strany žáka či zjištěném případě kyberšikany vůči některému z nich.
16. Budu informovat vedení školy o porušení školního řádu v oblasti elektronické komunikace či sociálních sítí.
17. Zařadím témata bezpečného virtuálního prostředí do výuky přiměřeně k věku dětí.
18. Při publikování online musím vždy zvážit, zda jde o soukromý či profesní příspěvek, jestli může nějakým způsobem poškodit učitele, zaměstnavatele či celou profesi a zda bude takový příspěvek přijat ve svém vyznění správně a nebude zneužit.